

ZAŁĄCZNIK NR 1E

Zakres wiedzy i umiejętności oraz wykaz literatury Wojewódzkiego Konkursu Przedmiotowego z Geografii dla uczniów szkół podstawowych województwa śląskiego w roku szkolnym 2025/2026

I. Cele konkursu

1. Rozwijanie zainteresowania szeroko rozumianą przestrzenią geograficzną oraz geografią jako dyscypliną naukową.
2. Doskonalenie umiejętności korzystania ze źródeł informacji i rozwiązywania problemów geograficznych.
3. Pobudzanie twórczego myślenia na drodze identyfikowania i opisywania związków i zależności przyczynowo – skutkowych, funkcjonalnych, przestrzennych oraz czasowych w środowisku geograficznym.
4. Kształtowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania.
5. Wdrażanie do samodzielnego uczenia się i aktualizacji wiedzy oraz przygotowanie do nauki w szkołach wyższego szczebla.

II. Zakres umiejętności

Umiejętności wymagane od uczestników Konkursu Przedmiotowego z Geografii opisane są w podstawie programowej dla przedmiotu geografia dla szkoły podstawowej.

1. Prowadzenie obserwacji, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie.
2. Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych.
3. Interpretowanie map różnej treści.

4. Określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego w Polsce i różnych regionach świata, dokonywanie uogólnień.
5. Ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
6. Stawianie pytań, proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.
7. Podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych.
8. Rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej.
9. Wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym.

III. Zakres treści

Zakres treści Konkursu Przedmiotowego z Geografii jest zgodny z treściami podstaw programowych dla przedmiotów geografia i przyroda (w zakresie treści geograficznych) dla szkoły podstawowej. Obejmuje również treści wskazanych pozycji literatury. Wskazana literatura jest rozszerzeniem zakresu treści konkursu.

I stopień

Zakres wiedzy i umiejętności oraz proponowanej literatury opracowuje szkolna komisja konkursowa zgodnie z § 6 regulaminu konkursu. Informację przekazuje dyrektor szkoły do 10 września 2025 r.

II stopień

Zakres treści: *Geografia fizyczna świata. Krajobrazy Ziemi. Geografia Polski. Region - województwo śląskie.*

1. **Mapa:** ogólnogeograficzna, krajobrazowa, turystyczna, skala mapy, znaki na mapie, treść mapy.

2. **Lądy i oceany na Ziemi:** rozmieszczenie lądów i oceanów, pierwsze wyprawy geograficzne.
3. **Krajobrazy świata:** wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej, sawanny i stepu, pustyni gorącej i lodowej, tajgi i tundry, śródziemnomorski, wysokogórski Himalajów; strefowość a piętrowość klimatyczno-roślinna na świecie.
4. **Ruchy Ziemi:** Ziemia w Układzie Słonecznym; ruch obrotowy i obiegowy; następstwa ruchów Ziemi.
5. **Współrzędne geograficzne:** szerokość i długość geograficzna; położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów; rozciągłość południkowa i równoleżnikowa.
6. **Krajobrazy Polski:** wysokogórski (Tatry), wyżynny (Wyżyna Krakowsko-Częstochowska), nizinny (Nizina Mazowiecka), pojezierny (Pojezierze Mazurskie), nadmorski (Pobrzeże Słowińskie), wielkomiejski (Warszawa), miejsko-przemysłowy (Wyżyna Śląska), rolniczy (Wyżyna Lubelska).
7. **Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy:** położenie geograficzne Polski; wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń na rzeźbę Europy i Polski; przejściowość klimatu Polski; Morze Bałtyckie; główne rzeki Polski i ich systemy; główne typy gleb w Polsce; lasy w Polsce; dziedzictwo przyrodnicze Polski, surowce mineralne Polski.
8. **Spółeczeństwo i gospodarka Polski na tle Europy:** rozmieszczenie ludności, struktura demograficzna Polski (wiekowa, narodowościowa, wyznaniowa, zatrudnienia); migracje Polaków; zróżnicowanie polskich miast; sektory gospodarki Polski; rolnictwo Polski; zmiany struktury przemysłu Polski; zróżnicowanie usług i ich rola w rozwoju gospodarki; rozwój komunikacji; atrakcyjność turystyczna Polski.
9. **Relacje między elementami środowiska geograficznego** na przykładzie wybranych obszarów Polski. Wpływ: sposobu zagospodarowania dorzecza na występowanie powodzi; warunków przyrodniczych (np.: zasobów surowców mineralnych, wiatru, wód i usłonecznienia) i pozaprzyrodniczych na energetykę; rozwoju dużych miast na przekształcenia strefy podmiejskiej; procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu obszarów wiejskich; przemian gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia; transportu na rozwój działalności gospodarczej; walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki.

10. **Własny region - województwo śląskie:** położenie, dominujące cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki, walory turystyczne (źródło: wskazana literatura dla stopnia II, pozycja 1).
11. Treści rozszerzające podstawę programową zawarte we wskazanej literaturze dla stopnia II (pozycja 2 i 3).

III stopień

Zakres treści: *Wybrane problemy i regiony geograficzne świata*

1. Treści z drugiego stopnia.
2. **Geografia Europy:** położenie, granice i linia brzegowa kontynentu; podział polityczny Europy; rola Unii Europejskiej w przemianach społeczno-gospodarczych, główne cechy środowiska przyrodniczego Europy; zjawiska występujące na granicach płyt litosfery; zróżnicowanie ludności oraz starzenie się społeczeństw; największe europejskie metropolie; zróżnicowanie źródeł energii w krajach europejskich i skutki ich wykorzystania dla środowiska przyrodniczego; przemysł i usługi w wybranych krajach europejskich; turystyka w Europie Południowej.
3. **Sąsiedzi Polski:** przemiany przemysłu w Niemczech; dziedzictwo kulturowe Litwy i Białorusi; środowisko przyrodnicze i atrakcje turystyczne Czech i Słowacji; problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy; zróżnicowanie przyrodnicze Rosji; relacje Polski z sąsiadami.
4. **Wybrane problemy i regiony geograficzne Azji:** Azja jako kontynent kontrastów geograficznych; pacyficzny „pierścień ognia”; klimat monsunowy w Azji Południowo-Wschodniej; Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych; Chiny – rozmieszczenie ludności, problemy demograficzne oraz znaczenie w gospodarce światowej; Indie krajem wielkich możliwości rozwojowych oraz kontrastów społecznych i gospodarczych; Bliski Wschód – kultura regionu, ropa naftowa, obszar konfliktów zbrojnych.
5. **Wybrane problemy i regiony geograficzne Afryki:** położenie Afryki i jego wpływ na cyrkulację powietrza i rozmieszczenie opadów atmosferycznych; strefowość

klimatyczno-roślinno-glebową; warunki gospodarowania człowieka w strefie Sahelu – problem zachowania równowagi ekologicznej; rozwój turystyki w Afryce; przyczyny i skutki niedożywienia w Afryce; tradycyjna i nowoczesna gospodarka w Afryce.

6. **Wybrane problemy i regiony geograficzne Ameryki Północnej i Południowej:** rozciągłość południkowa i ukształtowanie powierzchni; cyklony w Ameryce Północnej; problemy zagospodarowania Amazonii; sytuacja rdzennej ludności; slumsy w wielkich miastach; megalopolis; Dolina Krzemowa jako przykład technopolii; znaczenie gospodarcze Stanów Zjednoczonych w świecie.
7. **Wybrane problemy i regiony geograficzne Australii i Oceanii:** specyfika środowiska przyrodniczego; rozmieszczenie ludności i cechy gospodarki na tle warunków przyrodniczych.
8. **Geografia obszarów okołobiegunowych:** środowisko przyrodnicze; skutki zmiany klimatu dla środowiska przyrodniczego.
9. Treści kształcenia rozszerzające podstawę programową zawarte we wskazanej literaturze dla stopnia III.

IV. Proponowana literatura

II stopień

1. Platforma Edukacji Regionalnej „Eduś”, Ze szczytów gór ku nizinom (jednostki fizycznogeograficzne województwa śląskiego), Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej. <https://edus.ibrbs.pl/ze-szczytow-gor-ku-nizinom/>.
2. *Etnograficznie na szlaku beskidzkich murali*, Geografia w Szkole nr 1/2024 s. 40-43.
3. *Jak ograniczać skutki powodzi globalnie i lokalnie*, Geografia w Szkole nr 1/2025 s. 4-8.

III stopień

1. *Borneo - tropikalny raj u progu katastrofy?* Geografia w Szkole nr 5/2024 s. 12-18.
2. *Energia wiatru - przyszłość odnawialnych źródeł energii?* Geografia w Szkole nr 2/2025 s. 4-9.

3. Wybór krótkich tekstów z działu *Świat - panorama*, Geografia w Szkole: *Wielki Zielony Mur* nr 4/2024 s. 48; *Największy projekt zalesiania w Europie* nr 1/2025 s. 48; *Najcieplejszy rok w Europie* nr 3/2025 s. 49; *Blednące rafy koralowe* nr 3/2025 s. 48.